

STANDPUNTENNOTA BAPN SCHULDEN

Inleiding

De schuldenproblematiek in België is enorm. In 2019 waren maar liefst 336 691 kredietnemers met betalingsachterstanden gekend bij de Centrale voor Kredieten aan Particulieren.¹ In vergelijking met de rest van de bevolking lopen mensen in armoede een veel groter risico om schulden op te bouwen. Zij hebben immers onvoldoende inkomsten om de dagdagelijkse kosten de baas te kunnen en lopen zo betalingsachterstanden op.

Daarnaast is het thema schulden vandaag brandend actueel. Door de huidige gezondheids crisis zagen vele huishoudens hun inkomsten dalen, terwijl terzelfdertijd vooral voor kwetsbare gezinnen de kosten stegen.

“Voor Corona deed ik vrijwilligerswerk bij een vzw. Dat gaf me veel zelfvoldoening maar het hielp mij ook financieel. Ik kreeg een kleine vrijwilligersvergoeding en de vzw betaalde ook mijn busabonnement. Ik at hier ook vaak, want ze organiseren daar een kookatelier. s 'Avonds kon ik mezelf dan content stellen met een soep. Dat valt nu allemaal weg. De prijzen in de supermarkten zijn ook enorm gestegen en ik kan niet meer kopen wat ik nodig heb voor mijn melkintolerantie. Ik heb problemen met mijn dakgoot, maar kan het me momenteel niet veroorloven om iemand te bellen. Ik heb dan maar zo goed als ik kon zelf iets in mekaar geknutseld. Ik bid elke dag dat het niet te veel regent omdat ik niet weet hoe lang mijn dakgoot het zal uithouden.” Getuigenis van iemand die leeft in armoede.

We weten nu al dat, net zoals na de financiële crisis in 2008, ook de huidige gezondheids crisis de schuldenproblematiek verder zal vergroten. Hoog tijd dus dat beleidsmakers een prioriteit maken van het aanpakken van deze problematiek en hiervoor concrete maatregelen nemen. In dit document geven wij alvast een overzicht van de maatregelen die volgens mensen in armoede cruciaal zijn om het tij te doen keren.

EEN PREVENTIEVE AANPAK VAN DE SCHULDENPROBLEMATIEK

Optrekken van de uitkeringen tot boven de Europese armoedegrens

Zowel in Vlaanderen als in Wallonië onderzocht men reeds met welke soort schulden mensen voornamelijk belast zijn. Het Observatorium Krediet en Schuldenoverlast constateerde dat in Wallonië 56% van de mensen binnen de schuldhelpverlening gezondheidsschulden hadden. 14.9% had een huurachterstand opgebouwd, 55.1% van de mensen had te kampen met energieschulden en 77.5% had een openstaande schuld bij de overheid.² Het Vlaams centrum Schuldenlast stelde vast dat meer

¹ Nationale Bank van België (2019), Statistieken : Centrale voor kredieten aan particulieren

² -Observatorium krediet en schuldenlast (2016), Soort schuldenlast

dan de helft van de gezinnen gekend bij de schuldhulpverlening te kampen had met overlevingsschulden. Hun inkomen was met andere woorden onvoldoende om te voorzien in hun dagdagelijks onderhoud. In de helft van de dossiers vormde een onverwachte tegenslag zoals ziekte of het verlies van een job dan weer één van de hoofdoorzaken van de schuldenoverlast.³

Deze cijfers maken duidelijk wat mensen in armoede ons al langer vertellen, namelijk dat hun inkomen gewoon te laag is om op het einde van de maand de eindjes aan mekaar te kunnen knopen. Ondanks verschillende beloftes om de minimumuitkeringen in België op te trekken tot boven de Europese armoedegrens, blijven de meeste hier nog steeds ver onder. Terzelfdertijd zien we dat basisvoorzieningen zoals huisvesting, elektriciteit, gezondheid maar ook het onderwijs alsmear duurder worden.

“Deze discussie gaat over het structurele inkomenstekort. Als je inkomen gewoon veel te laag is, dan weet je al wat het einde van het verhaal gaat zijn. [Getuigenis van een persoon die leeft in armoede](#)”

Willen beleidsmakers iets aan de schuldenoverlast doen, moeten ze eerst en vooral ervoor zorgen dat iedereen een menswaardig inkomen heeft. Daarnaast moeten basisvoorzieningen betaalbaar en toegankelijk zijn, ook voor mensen met een schuldenoverlast. Het afsluiten van basisvoorzieningen kan nooit een passend antwoord zijn op een schuldenproblematiek. De toegang tot basisvoorzieningen zoals gas, water en elektriciteit mogen niet als drukingsmiddelen gebruikt worden om mensen ertoe aan te zetten schulden af te lossen. Bovendien zijn ook telefonie en internet in onze moderne tijden essentiële voorzieningen waarbij we uiterst voorzichtig met afsluiting moeten omspringen.

Daarnaast vragen we dat er een specifieke regeling komt voor insolvabele gezinnen. Het voortzetten van de inningsprocedure bij deze kwetsbare consumenten heeft enkel een averechts effect. Deze huishoudens zullen nog meer verstrikt raken in hun schulden en nog minder hun betalingsverantwoordelijkheden kunnen nakomen.

Het tegengaan van makkelijk krediet en misleidende reclame

We merken op dat mensen in een financieel kwetsbare situatie steeds vaker beroep doen op allerhande kredieten om in hun basislevensonderhoud te voorzien of om achterstallige facturen te betalen. Dit is natuurlijk een korte termijnoplossing die er vaak net toe leidt dat mensen eindigen met een structureel schuldenprobleem. Bepaalde kredietinstellingen spelen hier handig op in en stellen specifieke kredietformules en krediethergroeperingen voor als mirakeloplossing om op het einde van de maand toch nog de eindjes aan mekaar te kunnen knopen. Het is opvallend hoeveel mensen in armoede ons vertellen dat ze op regelmatige basis gepersonaliseerde reclame voor dergelijke kredieten ontvangen.

“Folders met leningen tegen 0%, dat is vaak valse reclame. Het kan niet dat mensen worden aangezet door firma’s om zagezegd goedkope leningen aan te gaan. De mensen worden iets wijsgemaakt. Wij krijgen soms persoonlijke reclame hiervoor.” [Getuigenis van een persoon die leeft in armoede.](#)”

Het is wettelijk vastgelegd dat een kredietverstrekker moet onderzoeken of de consument voldoende kredietwaardig is voor hij een krediet mag aanbieden. Zo moet de kredietverstrekker bij het toekennen

---

³ Vlaams centrum schuldenlast (2016), Onderzoeksrapport cijfer- en profielgegevens van de Vlaamse huishoudens in budget- en/of schuldhulpverlening anno 2015

van een krediet van meer dan €500 de consument onderwerpen aan een batterij vragen die het krediet, de gezinssituatie en de financiële draagkracht van de consument nauwkeurig in kaart brengen. De praktijk wijst uit dat veel kredietgevers en/of bemiddelaars zich maar beperken tot het raadplegen van de Centrale voor Kredieten aan Particulieren en slechts enkele vragen stellen. Er wordt geen enkel diepgaand onderzoek naar het budget en de betalingsverplichtingen van de aanvrager uitgevoerd en het krediet wordt quasi automatisch toegekend.

Om het makkelijk krediet te bestrijden onderschrijven we de aanbevelingen van het platform 'Dag Zonder Krediet'⁴ waarvan BAPN deel uitmaakt:

- Kredietverstrekkers onderwerpen aan strengere controles zodat de wettelijke bepalingen beter worden nageleefd.
- Strengere sancties uitvaardigen wanneer overtredingen worden vastgesteld.
- Verbieden dat ongevraagd een krediet kan worden aangeboden.
- De Centrale voor Kredieten aan Particulieren (CKP) van de NBB verbeteren zonder deze evenwel uit te breiden naar andere soorten schulden (zie hieronder).
- Toezien op de individuele opvolging van de klachten op het niveau van de FOD Economie
- Promoten van het sociaal krediet.

Centrale voor Kredieten aan Particulieren

Een vaak genoemd preventief instrument om de schuldenproblematiek in de kiem te smoren is de Centrale voor Kredieten aan Particulieren. Deze databank verzamelt momenteel gegevens over de hypothecaire- en consumentenkredieten die privépersonen lopende hebben en hun eventuele wanbetalingen. Door deze databank te consulteren gaan kredietverstrekkers de kredietwaardigheid van de aanvrager na en verkleint dus de kans op een (bijkomende) schuldenlast.

Heel wat beleidsmakers, maar ook deurwaarders en incassobureaus, hebben in het verleden geopperd om deze databank uit te breiden en er een echte 'schuldendatabank' van te maken. Ziekenhuiskosten, achterstallige huren, onbetaalde energiefacturen, ... dit alles zou volgens hen moeten worden opgenomen. Op deze manier zou de financiële situatie van particulieren duidelijker in kaart gebracht kunnen worden.

Mensen in armoede houden echter hun hart vast bij het horen van dergelijke initiatieven. Iedereen heeft wel eens een factuur vergeten te betalen, of werd geconfronteerd met een tijdelijk afbetalingsprobleem. Dit wil echter nog niet zeggen dat je niet-kredietwaardig of insolvent bent. De zwarte lijsten die in het verleden binnen bepaalde sectoren gebruikt werden, brachten duidelijk de beperkingen en gevaren van dit systeem aan het licht. Door fouten en soms zelfs misbruiken bij registratie kregen mensen geen toegang meer tot essentiële diensten. Een dergelijke databank moet ook steeds rigoureuus worden opgevolgd en geactualiseerd. Dit brengt een enorme administratieve last en kostenplaatje met zich mee. Vraag is dus of bedrijven hiervoor zullen willen opdraaien? Daarnaast zijn er natuurlijk heel wat vragen met betrekking tot de privacy. Wie kan deze databank consulteren, mag erin registreren en voor welke doeleinden? De privacycommissie heeft in het verleden daarom reeds grote bezorgdheden hierover geuit.

---

⁴ Voor meer informatie zie : <https://www.journeesanscredit.be/>

EEN INTEGRALE AANPAK

Mensen die vandaag niet meteen in staat zijn om hun factuur te betalen worden vaak geconfronteerd met hoge en vaak onrechtmatige herinnerings- en invorderingskosten. Een relatief kleine betalingsachterstand kan zo in geen tijd exponentieel stijgen waardoor mensen nog dieper in de schulden worden geduwd. Er is een waar verdienmodel ontstaan op het innen van schulden dat noch de consument, noch de schuldenaar, noch de samenleving in zijn geheel ten goede komt.

Het is zeer belangrijk dat beleidsmakers zich niet tevreden stellen met het treffen van enkele geïsoleerde (symbool)maatregelen om deze problematiek op te lossen. Zo riskeren ze immers dat goedbedoelde maatregelen op één vlak of voor één groep (bijvoorbeeld het plafonneren van contractuele strafbedingen) al snel op een andere manier onderuit gehaald zullen worden (bijvoorbeeld door hogere kosten aan te rekenen voor het opstellen van een afbetalingsplan). Een integrale aanpak kijkt naar de verantwoordelijkheden van alle betrokken actoren (schuldeisers, professionele invorderaars én de overheid), neemt zowel de minnelijke als de gerechtelijke invordering onder de loep, brengt de verschillende betrokken wetgevers (federaal en regionaal) en beleidsdomeinen (consumentenzaken, justitie, welzijn, financiën) samen en tekent zo weinig mogelijk bijzondere regelgeving uit voor specifieke groepen van schulden of mensen met schulden.

Naast het beperken van de kosten, willen we ook oproepen om deze transparanter en eenvoudiger te maken. Schuldeisers, incassobureaus, deurwaarders, advocaten en rechtbanken rekenen elk hun eigen kosten aan, aangeduid met specifieke termen of zelfs afkortingen, uit het eigen vakjargon. Voor niet-ingewijden is het onmogelijk geworden om nog te begrijpen waarvoor welke kost werd aangerekend, laat staan om te controleren of deze kosten wel degelijk in overstemming zijn met de wettelijke bepalingen.

Mensen in armoede hebben daarnaast geen boodschap aan nieuwe regels wanneer die niet daadwerkelijk een einde maken aan de bestaande misbruiken. We vragen dan ook dat de toekomstige maar ook reeds bestaande maatregelen beter worden gecontroleerd en dat er bij misbruik daadwerkelijk wordt gesanctioneerd. Mensen in armoede staan kritisch tegenover de invoering van sectorspecifieke kwaliteitslabels of charters waarvan de afdwingbaarheid en impact niet gegarandeerd is.

MINNELIJKE INVORDERING

Wetsvoorstel houdende diverse bepalingen met betrekking tot de betaling van de factuur en tot wijziging van de wet van 20 december 2002 betreffende de minnelijke invordering van schulden van de consument

“Er zou een bepaalde maxumprijs moeten zijn op de herinneringen voor niet-tijdige betaling. De eerste herinnering zou sowieso gratis moeten zijn. Soms lig je in het ziekenhuis en kun je deze vaste kosten niet direct betalen”. Getuigenis van een persoon die leeft in armoede.

Eind vorig jaar werd er gewerkt aan een wetsvoorstel met daarin enkele zeer belangrijke bepalingen om de consument tijdens de minnelijke invordering beter te beschermen. De aangerekende kosten bij een laattijdig betaling zouden wettelijk worden geplafonneerd. Consumenten zouden meer tijd krijgen

om betalingen uit te voeren en de eerste herinneringsbrief zou gratis zijn. Advocaten en deurwaarders die in het minnelijke schulden invorderen, zouden onder de controle komen te staan van de FOD Economie. Hiermee zou een einde kunnen komen aan de misbruiken van een kleine groep malafide deurwaarders en advocaten die grof geld verdienen door minnelijke invorderingsactiviteiten uit te oefenen onder hun beschermde beroepstitel. Wanneer een consument de stap zou zetten naar de hulpverlening zouden de invordering en de bijhorende kosten ook worden stopgezet.

Ondanks een grote consensus binnen de Commissie Economie, werd dit belangrijk wetsvoorstel telkens weer tijdens de plenaire zitting naar de Raad van State gestuurd. De laatste keer werd het zelfs niet onder stoelen of banken geschoven dat het hier ging om een verdragingsmanoeuvre. Mensen in armoede vragen dat dit wetsvoorstel eindelijk gestemd wordt, maar zien ook andere noodzakelijke maatregelen om consumenten tijdens de minnelijke invordering beter te beschermen.

Afschaffing van het no-cure-no-pay-principe

Steeds meer professionele invorderaars bieden hun diensten aan volgens het no-cure-no-pay-principe. Als de invorderaar er niet in slaagt de schuldenaar tot betaling te brengen, zal de invorderaar geen kosten aan de schuldeiser aanrekenen. Dit model kan zeer interessant lijken voor de schuldeiser maar heeft grote gevolgen voor de schuldenaar. De invorderaar zal zijn kosten proberen op te drijven, om zo zijn verliezen bij insolvabele schuldenaars te kunnen compenseren bij schuldenaars die uiteindelijk wel zullen overgaan tot betaling. Deze invorderaars zijn ook sneller geneigd om gerechtelijke stappen te ondernemen, omdat ze hier nog meer kosten kunnen aanrekenen. In de gerechtelijke fase is het no-cure-no-pay model onwettig, maar door de geringe controle wordt dit in de praktijk vaak omzeild. We vragen dan ook een formeel verbod op deze praktijken, alsook meer controle en effectieve sancties.

Wettelijk kader voor facturen en herinneringsbrieven

Consumenten die via domiciliëring facturen betalen moeten deze betalingsopdracht vaak in het begin of op het einde van een maand uitvoeren. Mensen in armoede, wiens inkomen meestal gespreid binnenkomt (een terugbetaling van de mutualiteit, wekelijks loon, de gezinsbijslag, ...) vragen om betalingen meer te kunnen spreiden door zelf de dag van de uitvoering te kiezen. Daarnaast vragen de mensen ook dat de termijn die mag verlopen tussen de factuurdatum en de verzenddatum van de factuur wettelijk wordt beperkt.

Een eerste herinneringsbrief zou altijd gratis moeten zijn en opgesteld moeten worden in eenvoudige taal met duidelijke en precieze informatie over welk bedrag betaald moet worden tegen wanneer, hoe men de factuur kan betwisten, wie men kan contacteren voor het aanvragen van een afbetalingsplan, wat de eventuele gevolgen zijn van niet-betaling,.... Bovendien moet duidelijk vermeld worden met welke sociale diensten of schuldhulpverlening mensen eventueel contact kunnen opnemen. Ook moet het steeds mogelijk zijn om op eenvoudig verzoek van de schuldeiser een gratis overzicht te krijgen van de openstaande schuld en de gedane afbetalingen.

Invorderingskosten per schuldenaar of per bundel facturen

Invorderaars rekenen momenteel kosten aan per onbetaalde factuur, terwijl ze vaak verschillende facturen terzelfdertijd invorderen. Mensen in armoede vragen dan ook de verplichting om

invorderingskosten niet langer per factuur aan te rekenen, maar per schuldenaar of per bundel facturen met eenzelfde of gelijkaardige oorzaak.

Wettelijk kader voor afbetalingsplannen

Afbetalingsplannen zijn een belangrijk instrument in de strijd tegen een overmatige schuldenlast. Mensen in armoede, maar ook de diensten schuldbemiddeling, signaleren ons echter dat de invorderingsprocedures van zowel private als publieke schuldeisers steeds rigider verlopen. Er wordt minder rekening gehouden met de kwetsbare positie van sommige consumenten, afbetalingsplannen worden vaak geweigerd en schuldeisers schakelen sneller over naar de gerechtelijke fase. Bovendien rekenen sommige schuldeisers kosten aan om een afbetalingsplan te bekomen.

We vragen dan ook dat er werk wordt gemaakt van een wettelijk kader voor afbetalingsplannen. Op de herinneringsbrief moet duidelijke informatie staan over hoe men een afbetalingsplan kan bekomen. We vragen ook om geen extra kosten aan te rekenen voor een dergelijke regeling. In bepaalde gevallen zou de schuldeiser een afbetalingsplan ook niet mogen weigeren (zie ook hieronder). Een weigering zou steeds gemotiveerd moeten worden.

Artikel 1254 van het Burgerlijk Wetboek bepaalt dat bij een terugbetaling eerst de interesten moeten worden afbetaald en dan pas de hoofdsom. Het is belangrijk dat dit principe wordt omgedraaid. Kwetsbare consumenten die slechts met vele kleine schijven hun schulden kunnen afbetalen krijgen op deze manier immers de schulden螺旋 niet doorbroken.

DE GERECHTELIJKE INVORDERING

Het beslag

Er is dringend nood aan een actualisatie van de lijst van niet-beslagbare goederen in artikel 1408 van het Gerechtelijk Wetboek. De huidige lijst is niet meer van deze tijd en leidt daardoor zowel tot over-(12 schapen) als onderbescherming (het ontbreken van goederen die vandaag essentieel zijn zoals een computer en een gsm). Een dergelijke actualisering moet in samenspraak gebeuren met mensen in armoede zodat zij kenbaar kunnen maken welke materiële goederen volgens hen noodzakelijk zijn om in onze huidige samenleving menswaardig te kunnen leven.

Een nieuwe regeling rond niet-beslagbare roerende goederen moet ook goederen beschermen met een geringe financiële waarde die misschien niet strikt noodzakelijk zijn om een menswaardig leven te leiden maar wel een grote emotionele waarde hebben voor de schuldenaar. Dit is jammer genoeg een veelgebruikte laakbare praktijk om de schuldenaar bewust onder druk te zetten. Belangrijk voor mensen in armoede is ook dat de nieuwe regeling betreffende niet-beslagbare goederen paal en perk stelt aan de vele roerende beslagen waarvan de opbrengsten de kosten niet dekken of waarvan de opbrengsten zeer minimaal zijn. De wetgever zou aan die praktijken een einde kunnen maken door duidelijk te stellen dat er sprake is van rechtsmisbruik wanneer roerende beslagen bij particulieren niet een zekere minimumopbrengst genereren voor de schuldeiser.

Een andere praktijk die dringend een halt moet worden toegeroepen is het beslag na beslag. Vaak wordt er meerdere malen beslag gelegd op dezelfde goederen, terwijl deze natuurlijk maar één keer verkocht kunnen worden. Soms is het zelfs dezelfde deurwaarder die meerdere malen langskomt,

maar telkens voor een andere schuldeiser. Het meermaals beslag leggen op dezelfde goederen is natuurlijk zeer nadelig voor de schuldenaar die zijn kosten exponentieel ziet stijgen.

Verlaag de kosten van een gerechtelijke invordering

De tarieven die gerechtsdeurwaarders hanteren zijn nog maar weinig veranderd sinds ze in 1976 in een Koninklijk Besluit werden vastgelegd. Hierdoor zijn de huidige tarieven volledig achterhaald. Daarnaast zijn de gehanteerde tarieven ook weinig transparant. Voor niet-ingewijden is het onmogelijk te achterhalen waarom welke kost wordt aangerekend, laat staan om te controleren of deze kosten conform de wetgeving zijn.

Wanneer iemand zijn schuld in schijven wil afbetalen, rekent de deurwaarder per schijf afkortingsrechten aan die afhankelijk zijn van de grootte van de terugbetaalde schijf. Vooral mensen met een beperkte terugbetalingscapaciteit en die daarom in vele schijven afbetalen, worden hierdoor met hoge kosten geconfronteerd. We vragen dan ook dat de tarieven worden aangepast en vereenvoudigd, rekening houdend met de meest kwetsbare schuldenaars.

Niet enkel de tarieven van deurwaarders zijn hoog voor mensen in armoede, ook de gerechtskosten in het algemeen. We zijn blij dat het federaal parlement afgelopen zomer de inkomensgrenzen voor de juridische bijstand verhoogd heeft, maar tegelijk zijn heel wat andere kosten de laatste jaren gestegen. We denken dan bijvoorbeeld aan de verhoging van de rolrechten en de rechtsplegingsvergoeding, maar ook aan de 21% BTW op de honoraria van advocaten en op de diensten van gerechtsdeurwaarders en notarissen. Zeker voor kwetsbare groepen moet ook dit hoge BTW-tarief in vraag gesteld worden. Enkel door de gerechtskosten laag te houden en specifieke maatregelen uit te werken voor de (financieel) meest kwetsbaren in onze samenleving, kunnen we garanderen dat iedereen toegang heeft tot justitie⁵.

DE COLLECTIEVE SCHULDENREGLING: EEN EVALUATIE DRINGT ZICH OP

Wanneer mensen dermate verstrikt raken in hun schulden kunnen ze als laatste redmiddel beroep doen op een collectieve schuldenregeling. Deze gerechtelijke procedure tracht een maximale schuldenafbouw te verzoenen met het recht op een menswaardig bestaan en mensen met een structurele schuldenlast een nieuwe start te geven. Mensen in armoede signaleerden ons echter dat er heel wat problemen waren met deze procedure. We brachten deze problemen samen in kaart en zochten naar oplossingen. Al dit werk werd gebundeld in ons rapport: 'Uit de Schulden' (<https://bapn.be/storage/app/media/BAPN-Rapport2019-VL-.pdf>).

Pak de bestaande willekeur van schuldbemiddelaars aan

De schuldbemiddelaar vervult een cruciale rol binnen de collectieve schuldenregeling (CSR) en heeft een enorme impact op het verloop van de procedure. Schuldbemiddelaars hebben vandaag nog heel

---

⁵ Zowel het Belgisch Netwerk Armoedebestrijding, als het Netwerk tegen Armoede als Réseau Wallon de Lutte contre la Pauvreté maken deel uit van het platform 'Recht voor Iedereen'. Dit platform ijvert voor een toegankelijker Justitie zodat iedereen in onze samenleving zijn rechten kan laten gelden. <https://pipt-prvi.be/>

wat vrijheden om de CSR naar eigen dunkt in te vullen. Hierdoor verschillen ze sterk in hun manier van aanpakken. Dit leidt tot grote ongelijkheden op het terrein.

*“Het zou niet mogen zijn, al die verschillen tussen de schuldbemiddelaars. Toen ik de naam van mijn bemiddelaar vermeldde aan mijn sociaal assistent gaf zij aan dat ik zware pech had. Het zou overal gelijk moeten zijn”.
Getuigenis van een persoon die leeft in armoede.*

Mensen in armoede willen dat, ongeacht de schuldbemiddelaar die ze toegewezen krijgen, hun recht op een menswaardig bestaan gegarandeerd wordt. Hieronder lijsten we de grootste problemen op en geven we ook de oplossingen weer die mensen in armoede zelf naar voren schuiven om de willekeur van schuldbemiddelaars aan te pakken.

Transparante selectiecriteria

Bij het invullen van het verzoekschrift kan de aanvrager zelf een schuldbemiddelaar voorstellen. Rechters hebben weliswaar alle vrijheid om naar eigen inzicht een schuldbemiddelaar aan te stellen. In de praktijk zien we dat rechters weinig rekening houden met de voorkeuren van de verzoeker. Rechters geven ook nauwelijks inzicht in de selectiecriteria die ze hanteren bij het aanstellen van de schuldbemiddelaar. We vragen daarom objectieve en transparante selectiecriteria.

Leefgeld dat het menswaardig bestaan garandeert

Om het menswaardig bestaan van de verzoeker en zijn gezin tijdens de procedure te garanderen heeft de wetgever ondergrenzen vastgelegd. Zo mag het leefgeld niet lager zijn dan het bedrag waarop loonbeslag kan worden gelegd. Mits toestemming van de verzoeker mag het leefgeld tijdelijk onder die grens liggen maar nooit lager dan het leefloon. Wanneer we deze ondergrenzen vergelijken met de referentiebudgetten, wetenschappelijke en objectieve standaarden die bepalen wat minimaal nodig is om aan onze samenleving deel te kunnen nemen, blijkt dat voor bijna alle gezinstypes de bij wet bepaalde ondergrenzen ontoereikend zijn.⁶ Deze referentiebudgetten moeten de absolute minimumgrens vormen. Hieronder kan immers niemand menswaardig leven. Dit betekent echter niet dat deze standaarden voor iedereen automatisch voldoende zullen zijn. De schuldbemiddelaar kan enkel een menswaardig budget opstellen wanneer hij samen met de verzoeker alle noodzakelijke uitgaven in kaart brengt en nagaat wat die persoon werkelijk nodig heeft om maandelijks rond te komen. Pas nadat de schuldbemiddelaar deze berekening heeft gemaakt, kan hij bepalen hoeveel schulden de verzoeker kan afbetalen. We zien echter dat de schuldbemiddelaar vandaag maar al te vaak op eigen houtje, op basis van gemiddelden of het eigen referentiekader, beslist over het leefgeld van de verzoeker. Dit leidt in de praktijk tot onaangepaste en onrealistische leefgeldten.

“We hebben onze auto moeten verkopen. Tegelijkertijd was er geen geld voor een abonnement op het openbaar vervoer.” Getuigenis van een persoon die leeft in armoede.

We refereren hier graag naar MELISA⁷, een online tool ontwikkeld door CEBUD die handvatten aanreikt aan schuldbemiddelaars om een menswaardig budget te berekenen. Er dient onderzocht te worden

---

⁶ Peeters N., Van Thielen L. en Cornelis I (2018) Menswaardig leven en schuldenafbouw: een contradictio in terminis? In VIEWZ – Visie en expertise in welzijn en zorg.

⁷ <https://www.cebud.be/melisa>

of het verplicht gebruik van een dergelijk instrument het menswaardig bestaan beter kan garanderen en de grote verschillen in leefgeld kan wegwerken⁸.

Daarnaast vragen we dat niet enkel de schuldbemiddelaars maar ook de rechters hun verantwoordelijkheid opnemen. Het zijn immers zij die erop moet toezien dat alle posten die onontbeerlijk zijn voor het behoud van de menselijke waardigheid worden ingeschreven in een minnelijk of gerechtelijk aanzuiveringsplan. Gezien zoveel mensen te kennen geven dat hun leefgeld ontoereikend is, kunnen we enkel concluderen dat rechters vandaag die controle nog onvoldoende uitvoeren.

Een verplichte opleiding voor alle schuldbemiddelaars

Sociale instellingen die een dienst schuldbemiddeling willen inrichten moeten kunnen aantonen dat het desbetreffende personeel een basisopleiding schuldbemiddeling heeft gevolgd. Voor advocaten-schuldbemiddelaars geldt deze verplichting tot opleiding (nog) niet. Het was nochtans het opzet van de wetgever om een dergelijke opleiding voor alle schuldbemiddelaars in te richten, alleen zijn de koninklijke uitvoeringsbesluiten, die de inhoud en de organisatie van deze opleiding dienen te bepalen, er nooit gekomen. We vragen dat hier snel verandering in komt. Deze opleiding moet niet enkel de juridische kennis van de schuldbemiddelaar op punt stellen, maar moet ook de schuldbemiddelaar een duidelijker inzicht geven in de sociale kaart en in het sociaal recht zodat hij de verzoeker beter kan adviseren en doorverwijzen. Tenslotte is het ook cruciaal dat de schuldbemiddelaar meer inzichten verwerft in de leefwereld van mensen in armoede en meer persoonsgerichte competenties aanleert.

Een afsprakenkader en een beperking van het aantal dossiers

Sommige schuldbemiddelaars hebben enorm veel dossiers lopen en zien hun takenpakket als louter administratief. Hierdoor zijn ze weinig beschikbaar voor de verzoeker. Dit is problematisch want de verzoeker kan beslissingen met financiële gevolgen enkel nemen na toestemming van zijn of haar bemiddelaar.

“Ook om te verhuizen moesten we toestemming vragen. De schuldbemiddelaar zei toen: ‘ik moet dat eerst aan de rechtbank vragen en dat gaat langer duren dan drie maanden. Het was echt dringend want we moesten binnen de drie maanden verhuizen, want onze huisbaas had de huur opgezegd omwille van renovaties. We mochten toen uiteindelijk niet verhuizen ook al hadden we iets gevonden met een goedkopere huishuur dan waar we zaten.”
[Getuigenis van een persoon die leeft in armoede.](#)

Daarnaast is het logisch dat binnen een procedure, waarbij het volledige inkomen naar iemand anders wordt doorgestort, er voldoende vertrouwen wordt gecreëerd en transparante informatie wordt verstrekt. Mensen krijgen echter hun schuldbemiddelaar maar moeilijk te pakken en sommigen zijn zeer karig met het verstrekken van informatie of geven deze slechts schriftelijk met veel vaktermen. Dit versterkt natuurlijk enkel het wantrouwen.

“De advocaat moet één keer per jaar een bewijs binnenbrengen. Dat is natuurlijk nog te weinig! Als je dan belt en je zegt: ‘Ik versta dat niet.’ dan zegt die schuldbemiddelaar: ‘Hoezo jij verstaat dat niet?’ Tja als ik dat allemaal

---

⁸ We weten dat sommige schuldbemiddelaars deze tool reeds gebruiken, maar enkel beroep doen op de korven die volgens hun referentiekader noodzakelijk zijn. Dit kan natuurlijk niet de bedoeling zijn en we veroordelen dit ten stelligste. Dergelijk misbruik van de tool kan zelfs leiden tot grote onderbescherming.

zou weten dan zat ik op zijn plaats. Een gewoon mens kan dat niet lezen.” [Getuigenis van een persoon die leeft in armoede.](#)

Veel mensen durven ook geen vragen te stellen aan hun advocaat-schuldbemiddelaar uit vrees dat elke telefoon, sms, brief of e-mail wordt aangerekend. We horen ook verhalen over schuldbemiddelaars die dermate denigrerend en onbeleefd zijn dat mensen het contact uit de weg gaan.

“Als je die van ons aan de telefoon krijgt heb je onmiddellijk schrik. Die kaffert je gewoon uit. Als je telkens wanneer je een vraag stelt wordt afgebluft dan stop je al snel met vragen stellen.” [Getuigenis van een persoon die leeft in armoede.](#)

Het spreekt voor zich dat een kwaliteitsvolle CSR tijd vraagt en dus enkel gegarandeerd kan worden als een schuldbemiddelaar niet al te veel dossiers behandelt in verhouding tot zijn andere werklast. Wettelijk gezien is het takenpakket van de schuldbemiddelaar zeer beperkt en ontbreken er richtlijnen over hoe zaken praktisch en concreet aangepakt moeten worden (berekening van een menswaardig budget, informatieverstrekking, bereikbaarheid, ...). We zien dat verschillende organisaties initiatieven nemen om met charters en deontologische codes deze leemtes op te vullen. We vragen dat er op deze initiatieven verder wordt gebouwd en dat er een algemene gedragscode wordt vastgelegd die de rechten van de verzoeker beter verzekert.

Een deur om op te kloppen voor wanneer het fout loopt

Mensen die problemen ervaren met hun schuldbemiddelaar kunnen in theorie de arbeidsrechtbank vragen om op te treden en indien nodig een nieuwe schuldbemiddelaar aan te stellen. Vaak vinden mensen hier maar weinig gehoor.

“We hadden problemen met onze schuldbemiddelaar, die denkt dat wij criminelen zijn. Zo behandelt die ons. Ik heb haar voor de arbeidsrechtbank getrokken. De rechter zei: ‘Het is te kiezen of te delen. Ofwel geef je op en heb je terug deurwaarders aan de deur, ofwel doe je door met deze schuldbemiddelaar’.” [Getuigenis van een persoon die leeft in armoede.](#)

“De rechter luistert toch niet naar jou. Ik heb na 1 jaar CSR geprobeerd om van schuldbemiddelaar te veranderen omdat ik te weinig informatie kreeg. Ik heb hem terug voor de rechter gedaagd. De rechter zei niet veel. De advocaat begon mij daar belachelijk te maken. We wilden eigenlijk gewoon een bemiddelingsgesprek met de schuldbemiddelaar. Hij antwoordde gewoon: ‘Ik ben geen openbare instelling’.” [Getuigenis van een persoon die leeft in armoede.](#)

Mensen met klachten over hun advocaat-schuldbemiddelaar kunnen in theorie ook een tuchtprocedure opstarten bij de stafhouder. Maar ook daar krijgen ze weinig gehoor.

“Ge kunt naar de stafhouder gaan maar dat zijn collega’s van mekaar. Die luistert gewoon, maar doet daar verder niets mee.” [Getuigenis van een persoon die leeft in armoede.](#)

Mensen hebben het gevoel dat ze helemaal alleen staan tegenover een heel machtsapparaat en dat niemand hun belangen of rechten behartigt. Ze willen daarom bijgestaan worden door een steunfiguur. Dit kan een maatschappelijk werker zijn, iemand van een armoedevereniging, een andere professional of zelfs een familielid. Er is ook een duidelijke vraag naar de oprichting van een specifieke ombudsdienst die mensen kan informeren over hun rechten, bemiddelen bij conflicten en

aanbevelingen formuleren op basis van de ontvangen signalen. Tenslotte vragen we een betere wettelijke omkadering voor de huidige klachtenprocedure. Wanneer iemand aan de rechter meldt problemen te hebben met zijn of haar schuldbemiddelaar is er momenteel geen antwoordtermijn voorzien. Ook is nergens bepaald hoe rechters met een dergelijke meldingen concreet aan de slag moeten. Zo zijn ze bijvoorbeeld niet verplicht hun beslissing mbt deze melding kenbaar te maken aan de verzoeker. De verzoeker kan ook niet in beroep gaan tegen de uiteindelijk beslissing van de rechter.

Een collectieve schuldenregeling moet vaker lijden tot een nieuwe start

Zeven jaar leven met een CSR is een ontzettend lange periode die gepaard gaat met heel wat beperkingen en verplichtingen voor de verzoeker. Het is niet verwonderlijk dat in deze omstandigheden niet iedereen de eindmeet haalt. Wanneer een verzoeker zich niet aan de opgelegde voorwaarden houdt, kan de CSR herroepen worden. Een dergelijke herroeping heeft vergaande gevolgen. De persoon met schulden zal niet alleen opnieuw geconfronteerd worden met zijn schuldeisers, maar kan ook gedurende vijf jaar geen beroep meer doen op deze procedure. Het belangt alle partijen aan om de CSR zoveel mogelijk kans op slagen te bieden. Daarom vragen we een beter uitgewerkt sanctiesysteem waarbij de herroeping de laatste optie is. Rechters dienen in eerste instantie minder extreme maatregelen op te leggen, zoals verplicht budgetbeheer, het volgen van een opleiding of een ontwenningsskuur.

“Omdat ik niet kon gaan werken heeft mijn schuldbemiddelaar de herziening van de CSR gevraagd. Het is geëindigd met een enorme schuld aan die advocaat.” [Getuigenis van een persoon die leeft in armoede.](#)

We vragen dat de duurtijd van de procedure wordt herzien. Zeven jaar je leven on hold zetten is gewoon enorm lang en moeilijk vol te houden. Daarnaast klagen mensen in armoede ook aan dat in realiteit de procedure vaak nog veel langer duurt. Zo heeft de schuldbemiddelaar na zijn aanstelling 6 maanden de tijd om tot een aanzuiveringsplan te komen. Mits toestemming van de rechter kan dit nogmaals 6 maanden verlengd worden. We begrijpen niet waarom dit zo lang moet duren. Ook het einde van de periode duurt soms langer dan nodig. Enkel op verzoek van de schuldbemiddelaar kan de rechter het einde van de CSR officieel uitspreken. Tot deze uitspraak blijven de rechten en plichten die verbonden zijn aan de CSR van toepassing. We zien dat heel wat schuldbemiddelaars niet op tijd het nodige doen om de procedure te laten afsluiten waardoor deze nodeloos aansleept.

Onderhoudsgelden, penale boetes en de schulden van een gefailleerde die overblijven na het sluiten van het faillissement moeten ook na het einde van de CSR verder worden afbetaald. We begrijpen dat het kwijtschelden van bepaalde schulden soms moeilijk te verantwoorden valt. Zeker wanneer de verzoeker een openstaande schuld heeft ten aanzien van bijvoorbeeld een slachtoffer. Terzelfdertijd zien we dat veel mensen met niet-kwijtscheldbare schulden zich in een zeer precaire en uitzichtloze situatie bevinden.

“Voor mensen die op straat leven zijn die schulden die niet kunnen worden kwijtgescholden inderdaad een groot probleem. Zij kunnen gewoon geen adres nemen want dan komen al die schulden terug naar boven en staan ze terug op straat. Het moet toch ook mogelijk zijn voor die mensen om een nieuwe start te kunnen maken.” [Getuigenis van een persoon die leeft in armoede.](#)

We vragen daarom dat in uitzonderlijke gevallen een (familie- of straf) rechter ook deze schulden kan kwijtschelden. Bij het maken van deze uitzondering moet er rekening gehouden worden met de situatie van de verzoeker, alsook met de aard van de schuld.

De wetgever heeft bewust mensen met zeer beperkte inkomsten (wiens schulden net veroorzaakt worden door een financieel tekort) niet uitgesloten van de collectieve schuldenregeling. Net die kwetsbare individuen en gezinnen verdienen bescherming en moeten de kans krijgen om opnieuw met een propere lei te kunnen starten. De CSR is echter niet op maat van die doelgroep gemaakt. Mensen met een leefloon bijvoorbeeld beschikken over geen enkele terugbetalingscapaciteit. Om het menswaardig bestaan te garanderen bepaalt de wet op de CSR immers dat het leefgeld nooit lager mag zijn dan het leefloon. De schuldbemiddelaar kan in desbetreffende dossiers geen schulden afbetalen. Nog problematischer wordt het wanneer de inkomsten maand na maand onvoldoende zijn om ook de dagdagelijkse kosten de baas te kunnen. Schulden uit het verleden kunnen dan niet worden afgelost, maar ook het opstellen van een budget in evenwicht valt niet te realiseren. De CSR verbiedt mensen nieuwe schulden te maken tijdens de procedure, een voorwaarde waar deze mensen niet aan kunnen voldoen. De huidige procedure is hierdoor ontoegankelijk voor hen of reeds van in het begin gedoemd om te mislukken.

Als blijkt dat er geen enkel minnelijk of gerechtelijk aanzuiveringsplan mogelijk is, omdat de verzoeker over onvoldoende middelen beschikt, kan de rechter een totale kwijtschelding voor alle schulden toekennen. De praktijk leert echter dat de meeste rechters de totale kwijtschelding enkel toekennen aan mensen die wegens hun leeftijd of gezondheidstoestand totaal en definitief onvermogen zijn. Veel mensen met onvoldoende inkomsten bevinden zich niet in zo'n situatie en blijven dus in de kou staan.

We pleiten voor een structurele aanpak van dit probleem. Enkel door het optrekken van de minimuminkomens en het (financieel) toegankelijk maken van de basisvoorzieningen kunnen deze mensen op duurzame wijze geholpen worden. Tot op het moment dat dit gerealiseerd wordt, is het belangrijk dat beleidsmakers ook deze insolvable gezinnen en individuen beschermen tegen hun schuldeisers en dat ook schulden in het kader van een CSR of een andere procedure kunnen worden kwijtgescholden.

DE SCHULDHULPVERLENING

Toegankelijke en slagkrachtige hulpverlening

Veel mensen met schulden zien het bos niet meer door de bomen en zoeken hulp. Op tijd hulp vragen én krijgen is cruciaal om de situatie niet te laten escaleren. Niet alle gemeenten bieden echter schuldhulpverlening aan. Mensen in armoede signaleren dat ze momenteel ook niet altijd en overall terecht kunnen omdat sommige diensten (noodgedwongen) werken met wachtlijsten. We vragen daarom dat de regionale overheden meer investeren in de schuldhulpverlening zodat de toegankelijkheid van deze diensten gegarandeerd wordt.

Daarnaast is het belangrijk dat de schuldhulpverlening ook meer slagkracht krijgt. Zoals hierboven reeds gezegd hanteren zowel private als publieke schuldeisers steeds rigidere invorderingsprocedures. Het wordt steeds moeilijker om een afbetalingsplan te bekomen en schuldeisers schakelen sneller over naar de gerechtelijke fase waardoor kosten razendsnel oplopen. We pleiten er daarom voor dat

p. 12/13

BAPN

RÉSEAU BELGE DE LUTTE CONTRE LA PAUVRETÉ asbl | BELGISCH NETWERK ARMOEDEBESTRIJDING vzw
BELGISCHES NETZWERK ARMUTSBEKÄMPFUNG VoG | BELGIAN ANTI-POVERTY NETWORK npo

Vooruitgangsstraat 333/6 Rue du Progrès | 1030 Brussels | Belgium tel: +32 2 265.01.54 - 53 | info@bapn.be | www.bapn.be

wanneer een erkende dienst schuldbemiddeling (of andere actor die wettelijk schuldbemiddeling mag aanbieden) een aanvraag voor een afbetalingsplan indient onder bepaalde voorwaarden dit moet kunnen afdwingen. Daarbij is het ook belangrijk dat deze diensten voldoende tijd krijgen om een degelijk plan uit te werken. Invorderaars zijn nu niet verplicht hun activiteiten te staken wanneer iemand de professionele hulp inschakelt. Om de minnelijke fase voldoende kans op slagen te geven is een afkoelingsperiode noodzakelijk. Daarnaast vragen we dat schuldeisers ook geen verdere kosten meer mogen aanrekenen bij een terugbetaling in schijven.

Omdat de publieke hulpverlening, wegens een gebrek aan financiële en juridische middelen, momenteel niet iedereen voldoende kan helpen, bieden private spelers steeds vaker hun diensten aan. Deurwaarders, notarissen en advocaten kunnen zonder officiële erkenning schuldbemiddeling organiseren. Aan hun diensten hangt -in tegenstelling tot de publiek erkende diensten- wel een kostenplaatje vast, waardoor ze niet toegankelijk zijn voor iedereen. Een ander nadeel aan deze private hulpverlening is dat vaak enkel een afbetalingsplan opgesteld en onderhandeld wordt. De diensten schuldhulpverlening gaan veel verder. Ze controleren of de geëiste bedragen wel degelijk verschuldigd zijn, onderzoeken of de persoon in aanmerking komt voor bepaalde rechten of toelagen, of hij of zij baat heeft bij budgetadvies, ... Deze diensten hebben ook een expertise in het werken met kwetsbare groepen. Daarnaast kan ook de vraag gesteld worden of deze spelers voldoende neutraliteit kunnen garanderen. We denken bijvoorbeeld aan een deurwaarder die een plan moet opstellen en onderhandelen wanneer één van de schuldeisers een vaste klant is van het deurwaardersbureau.